

Janusz Pietrzak, Andrzej Bartczak

Sulejów - Podklasztorze, gm. Sulejów,
woj. piotrkowskie. Stanowisko 1

Informator Archeologiczny : badania 19, 180-181

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

XVI-XVII w. Likwidacja zabudowy po zachodniej stronie kościoła nastąpiła zapewne przed barokową przebudową. Tak więc trzy etapy różnych prac budowlanych w tej części wzgórza, muszą mieścić się pomiędzy późnym średniowieczem a pierwszą połową XVIII w. W sferze hipotez musi narazie pozostać kwestia funkcji odkrytych relikwii. Odkrycia te mają istotne znaczenie dla rozwiązania problemu wejścia głównego do kościoła. W kontekście dokonanych w 1984 r. odkryć w kruchcie, wykluczających istnienie wejścia w pierwszym kościele romańskim, odsłonięte na senną relikwii zabudowy, wykluczają istnienie portalu w fasadzie jeszcze w czasach znacznie późniejszych.

Dalsze badania objęły obszar północno-zachodni wzgórza, na arach 190 i 191, gdzie istniały przesłanki, że mogą znajdować się ślady dawnej zabudowy klasztornej. Odsłonięto dobrze zachowany układ stratygraficzny o znacznej miąższości warstw /do 2,60 m/ pozwalający na wyróżnienie śladów drewnianej zabudowy /spalonej/, którą należy datować w ramach XIII-XIV w. Pobrane próbki do badań metodą C14, pozwolą zapewne na bliższe sprecyzowanie chronologii. Do ważnych odkryć w tej partii wzgórza, należy odsłonięte bardzo dobrze zachowanego pieca ceglanoego do wypasu ceramiki budowlanej z dużym zespołem kafli płaskich i garnkowych, odkrytych w pomieszczeniu przed piecem. Kafle nie posiadają polewy i stanowią zapewne odpady produkcji. Zarówno formy płaskich kafli, jak i zachowany relief, pozwalają datować je od późnego okresu gotyckiego, po pełny renesans. Stan ich zachowania jest bardzo dobry, co pozwala na dokonanie pełnej ich rekonstrukcji. Odsłonięty piec ceglany, zachowany jest, poza kopułą, w całości wraz z rusztowaniem wykonanym z cegieł. Stanowi on niewątpliwie obiekt o unikatowej wartości. Po dokonaniu zabiegów konserwatorskich będzie on przeznaczony dla celów ekspozycyjnych.

Prace badawcze objęły również wnętrza zabudowań klasztornych, tzw. wikariatu, gdzie założone zostały trzy wykopy sondażowe /ar 253, 253/258/. Dokonano tam dalszych istotnych odkryć odnośnie faz zagospodarowania terenu wzgórza klasztornego. Ustalono bowiem, że fundamenty obecnego klasztoru, posadowione są w partii młodszej /zachodniej/, na głębokości od +9,80 m do +9,94 m od R., czyli wysokość fundamentowania wynosi zaledwie 36-50 cm, natomiast w części starszej klasztoru /wschodniej/, głębokość posadowienia stopy fundamentowej wynosi +8,88 od R., czyli wysokość fundamentów ma 1,54 m. Zarówno starsza, jak i młodsza zabudowa klasztoru, usytuowana jest na wcześniejszym cmentarzysku. Nie ulega wątpliwości, iż obszar zalegający pomiędzy kościołem Św. Trójcy, a rotundą Św. Prokopa, pierwotnie nie był zabudowany, a stanowił teren cmentarski, co ma istotne znaczenie dla rozważań na temat lokalizacji najstarszej zabudowy klasztornej. Obszar ten, położony po północnej stronie kościoła Św. Trójcy, łączono w literaturze przedmiotu z najstarszą zabudową. Stwierdzone tu zaleganie cmentarzyska, wyklucza taką możliwość. W obrębie zabudowy klasztornej /wikariatu/, odsłonięto również nienaruszone układy stratygraficzne, zawierające warstwy związane z placem budowy obiektów sakralnych /odłupki granitu, piaskowca i zaprawa/.

Z badaniami nad usytuowaniem pierwotnej zabudowy klasztornej, wiązało się założenie wykopów na arze 466. Była to kontynuacja prac mająca na celu rozpoznanie obszaru położonego od południowej strony kościoła Św. Trójcy. Wyniki uzyskane w 1985 r. potwierdziły brak śladów jakiegokolwiek zabudowy na południe od obiektu sakralnego, gdyż teren poddany badaniom zajęty jest, podobnie jak po północnej stronie, przez cmentarzysko z grobami datowanymi od późnego średniowiecza po czasy nowożytne. Partia cmentarzyska zalegająca po północnej stronie kościoła Św. Trójcy, zamyka się chronologicznie w późnym średniowieczu. Jak wynika z prac na całym obszarze wzgórza, najstarsza zabudowa klasztorna musiała być drewniana i usytuowana w zachodniej części terenu.

Przeprowadzono zarówno badania powierzchniowe, jak i sondażowe na terenie miasta. Badaniom objęto miasto w granicach i poza granicami obecnej zabudowy. W wyniku tych prac odkryto 12 stanowisk, w tym 2 z młodszej epoki kamienia, 2 stanowiska kultury łuczyckiej, 8 stanowisk należy do późnego średniowiecza /XIII-XIV w./ . Badania sondażowe przeprowadzone na Placu Świętokrzyskim /4 sondaże/, związane były z ustaleniem, czy w miejscu gdzie wzniesiony był drewniany kościół Św. Krzyża, istniała jakaś wcześniejsza świątynia, lub też starsza osada. Wynik badań był negatywny. W miejscu, gdzie do XVIII w. istniał drewniany kościół, nie stwierdzono żadnych śladów wcześniejszego osadnictwa, niż wiek XIII-XIV. Dalsze dwa wykopy założono na Rynku. Tu również najwcześniejsze warstwy kulturowe można datować dopiero na XIII-XIV w. Podczas obserwacji różnego rodzaju prac ziemnych związanych z zakładaniem rur gazowych, kanalizacyjnych, czy w wykopach fundamentowych, stwierdzono występowanie warstw zalegających na calcu, które można odnieść analogicznie jak w wykopach sondażowych do okresu późnego średniowiecza.

SULEJÓW-PODKLASZTORZE, gm. Sulejów
woj. piotrkowskie
Stanowisko 1

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
Oddział w Łodzi

Badania prowadził mgr Janusz Pietrzak /autor sprawozdania/ przy współudziale mgr. Andrzeja Bartzaka. Finansował WKZ w Piotrkowie Trybunalskim. Pierwszy sezon badań. Pocysterski zespół klasztorny /XII-XIX w./.

Prace są początkiem kolejnego etapu badań mających na celu rozpoznanie całego obiektu i wiązały się ściśle z zabiegami konserwatorskimi jakimi zostanie on poddany. W br. koncentrowały się one w południowej części zespołu poklasztornego, tj. w rejonie kościoła i wirydarza. Wykonano tu cztery wykopy o powierzchni łącznej 55,4 m².

W wykopach I/85 i IV/85 zlokalizowanych przy północno-zachodnim narożniku kościoła odsłonięto relikwii przypory dostawionej /zapewne w XVII-XVIII w./ do niego celem wzmocnienia konstrukcji i przeciwdziałania pękaniu murów, a rozebranej w XX w. w trakcie prac przywracających obiektowi jego pierwotny wygląd.

Relikt ten to w większości fundament posadowiony /podobnie jak i fundament kościoła w tym rejonie/ na płytce występującej tu skała wapiennej. Wzniesiono go ze spajanego zaprawą wapienną łamanego kamienia wapiennego z dodatkiem gruzu ceglanego, cegły i kamieni eratycznych. Z analogicznego materiału wykonano również wypełniko zachowanego fragmentu naziemnej partii przypory licowanego ciosami piaskowca.

Wykopy II/85 i III/85 usytuowano w południowej części wirydarza klasztornego. Nabrałono tu na relikw muru dostawionego do znajdujących się do dziś na powierzchni /w postaci ruiny/ ścian kruczków południowo-zachodniego skrzydła klasztoru. Odkryty mur to fundament z łukami odciążającymi. Wzniesiono go z łamanego kamienia wapiennego i nielicznych cegieł spajając zaprawą wapienną, natomiast łuki wykonano z cegieł. Uzyskany materiał archeologiczny pozwala datować go na koniec XVI-XVII w.

Stwierdzono ponadto obecność systemu odwodnienia wirydarza klasztornego w postaci kanału odpływowego. Jego ściany boczne wykonano z kamienia eratycznego, a całość sklepieno płonowo wstawioną cegłą. Kanał ten wzniesiono równocześnie z wyżej opisanym murem.

Materiał zabytkowy i dokumentacja do czasu ich zakończenia oraz powstania pełnego opracowania znajdują się w Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej PP PKZ O/Łódź.

Prace badawcze będą kontynuowane.

SZCZAWIN MAŁY, gm. Zgierz
woj. łódzkie
Stanowisko 1 i 2

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Łodzi
Muzeum Miasta Zgierza

Badania prowadzili mgr mgr Andrzej Kostorek, Piotr Świątkiewicz /autor sprawozdania/. Finansował WKZ w Łodzi. Pierwszy sezon badań. Domniemane: osada średniowieczna i grodzisko średniowieczne.

Stanowisko 1. Zlokalizowano w 1982 r. w trakcie badań powierzchniowych w ramach AZP, określono jako osadę średniowieczną i zarejestrowano. Położone jest ona na lewobrzeznej, nadzalewowej terasie bezimiennego cieku płynącego na zachód od wsi Szczawin Mały.

W trakcie tegorocznych badań weryfikacyjno-ratowniczych założono i wyeksplorowano wykop o wymiarach 2 x 15 m. Poza współczesnym humusem zalegały w nim jedynie: warstwa ornej próchnicy o miąższości 20-30 cm oraz warstwa wmycia próchnicy w calowy plasek. Strop calca znajdował się na głębokości ok. 60-70 cm od powierzchni ziemi. Poza śladami współczesnej orki nie stwierdzono innych śladów działalności gospodarczej; brak jest warstwy bądź obiektu kulturowego. Z wykopu pozyskano 271 fr. naczyń, wśród których wyróżniono frakcję ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytnej, jednakże analiza rozrztu materiału w obrębie wykopu oraz jego stratygraficzno-chronologicznego zróżnicowania, prowadzi do wniosku, iż znajduje się on tu na wtórnym złożu.

Dokumentacja badań znajduje się w Muzeum Miasta Zgierza i w OBIKZ w Łodzi, materiał ruchomy w Muzeum Miasta Zgierza.

Badania zakończone.

Stanowisko 2. Zlokalizowano w 1982 r. w trakcie badań powierzchniowych w ramach AZP, określone jako grodzisko średniowieczne /?/. Położone jest ono w widłach Czerniawki i wpadającego do niej bezimiennego cieku płynącego na zachód od wsi Szczawin Mały. Obecnie teren jest istotnie przekształcony na skutek prowadzonych tu prac ziemnych. Wobec powyższego stanowisko to zostało rozpoznane przy pomocy serii odwiertów wykonanych wzdłuż magistrali przecinających teren na linii S-W i E-W. Odwierty sięgające do 2,4-2,5 m głębokości wykazały obecność zalegających tu nawarstwień geologicznych o sedymentacyjnej i lodowcowej genezie. Brak jest jakichkolwiek śladów warstw kulturowych, nie pozyskano także materiału ruchomego.

Dokumentacja badań znajduje się w OBIKZ w Łodzi i w Muzeum Miasta Zgierza.

Badania zakończone.

SZESTNO, gm. Mrągowo
woj. olsztyńskie
Zamek

patrz
okres nowożytny

SWIDWIN-STARE MIASTO
woj. koszalińskie

ARPEX-WEST
w Poznaniu

Badania architektoniczne przeprowadzili: mgr inż. Janusz Polak i mgr inż. Katarzyna Dąbrowska, mgr Henryk Janocha /autor sprawozdania/. Finansował WKZ w Koszalinie. Pierwszy sezon badań. Brama Kamienna /z XIV w./ z późniejszymi przebudowaniami.